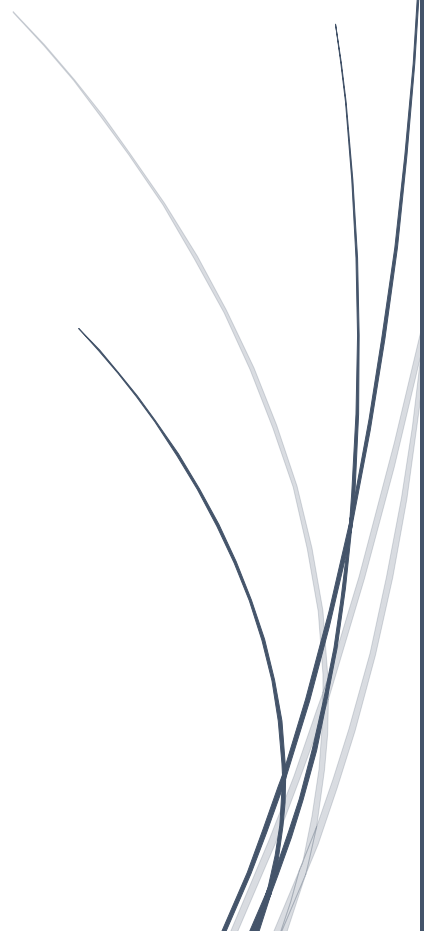

אַלְפֹן הַנְּתִיבִים

אברהם תורגמן, אפרת

פ ת **מְצוּהָה**. היום בו מתחייבת בת ישראל בקיום המצוות, וכפי שפסק הרמב"ם¹: **בַּת שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד...** ובן שלוש עשרה שנה ויום אחד... הרי הן כגדולים לכל המצוות.

השאלה – האם יש לחגוג יום זה כפי שעושין כן בחגיגת פֶּר-מְצוּהָה? העולה מדברי הנתיבי-עם שזהו מנהג חדש שנתפשט בדורנו, אך קיבל חיזוק ותמיכה מגדולי הדור. על יסוד זה מחדש כאן הנתיבי-עם הלכה וכדלהלן.

נְתִיבֵי-עַם - סימן רכה סעיף ב

(א) ובזמננו שנתפשט המנהג שגם לבנות עושים חגיגת בת-מְצוּהָה,

(ב) והבן א"ח^(א) והרה"ג ישכיל עבדי שליט"א אישרו **המנהג הטוב הזה**,

(ד) **כדאי** שגם כאן האב יברך: "שֶׁפֶטְרֵי מַעֲנֵשָׁה שֶׁל זֶה", והיא תברך: "שֶׁפֶטְרֵי מַעֲנֵשׁוֹ שֶׁל זֶה", לפי שני הפירושים שהביא הבאה"ט.

עֲלֵי נְתִיבִים

(א) ממ"ש הרב "ובזמננו" נמצאנו למדים שמדובר במנהג חדש שנתחדש בדורו ומ"מ קיבל חיזוק ותמיכה² מחכמי הדור עד כדי שקראו כאן "המנהג הטוב הזה".

(ב) וז"ל הבן איש חי³: וגם הבת ביום שתכנס בחיוב מצוות, אע"פ שלא נהגו לעשות לה סעודה, עכ"ז **תהיה שמחה אותו היום ותלבש בגדי שבת**, ואם יש לאל ידה תלבש בגד חדש ותברך "שֶׁהֶחֱיֵנוּ", ותכוין גם על כניסתה בעול מצוות.

(ג) בפתח תשובתו⁴ כתב ש"על הנוהג של עתה, אין מה לשאול, כי הדבר ברור שמתכוונים בזה בבחינת **שיווי זכויות**, ולכן כמו שנהוג לעשות חגיגה לבר מצוה, גם הנהיגו לעשות כזאת לבת מצוה, שלא להטיל קנאה בין הבן לבת".

ובהמשך דבריו כתב גם מקור ושורש למנהג זה, ומביא לזה ג' טעמים:

א' גם לגבי הבת שייך עונש קצת לאב אם לא מחנכה כראוי, ולכן כשהגיעה לפרקה ונשתחרר האב מעונשה והבת נשתחררה מעונש האב, ראוי לעשות ביום זה שמחה, והיא מעין השמחה שעושים בהגיע הבן לעול מצוות.

ב' עד גיל שתים-עשרה הבת נחשבת 'קטנה' לפי התורה, ואחר כך נחשבת 'נערה', ולסיבת עילויה בדרגא יש לעשות חגיגה.

ג' בהגיע הבת לגיל שתים-עשרה ויום אחד, היא נכנסת לעול המצוות ששייכת בהן וזהו כדוגמת בר המצוה.

וסוף דבריו, **שבמקומות שנהגו, ודאי שראוי והגון הדבר**.

והרחיב בזה עוד הרב יצחק ניסים⁵ בשתי תשובות⁶, בתשובה א' כתב וז"ל: **ראוי**

¹ הלכות שביתת העשור ב, יא.

² אמנם היו שהתנגדו לשמחה זו וראו בה חיקוי למנהגי הרפורמים והקונסרבטיבים, ראה למשל תשובתו של רבי משה פיינשטיין או"ח חלק א סימן קד, שכתב שאין לעשות כן בבית הכנסת, אבל "אם רוצה האב לעשות איזה שמחה בביתו, רשאי".

³ שנה ראשונה, פרשת ראה סעיף יז.

⁴ חלק ה או"ח סימן כח, תשובתו מיום י' תמוז שנת תשט"ו.

⁵ בהיותו הרב הראשי לישראל. שתי התשובות שיובאו להלן מצויות ב"יד הרב ניסים" והביאם ד"ר אהרן ארנד במאמרו בדף השבועי מס' 315 פרשת וישלח, תש"ס, אוניברסיטת בר אילן.

⁶ שנכתבה ביום ל"ג בעומר בשנת תשכ"ג.

ורצוי לערוך חגיגה לכבוד מאורע זה בחייה. את החגיגה יש לערוך בבית, בחברת קרובים וידידים ובהשתתפות של רב. הרב ישא דברים לכבוד המאורע הזה, וידבר במעלת החובה לשמור את המצוות ובשכר של מקיימיהן. הבת, ראוי שתלבש בגד חדש ותברך עליו "שְׁהַחֲיֵנוּ". מן הנכון שתכין הרצאה קצרה על המאורע ועל ערך היום. האב יאמר: "בְּרוּךְ שְׁפָטְרֵנִי מִעַנְשָׁה שֶׁל זֹאת".

ובתשובה אחרת⁷ הוסיף על הנ"ל וכתב: ואם חכמה היא ראוי שתאמר דברים מענייני דיומא, ותקרא את שירת דבורה ושני פסוקים ראשונים מתפילת חנה... ויברכו אותה ויאמרו לה "אֲחַתְנֹנּוּ, אֵת הַיַּי לְאֶלְפֵי רַבָּה"⁸, וכמובן שתלך לפני-כן לבית הכנסת להתפלל, אבל לא לעלות לתורה.

ועוד דן בזה בשו"ת יביע אומר⁹ וחלק על דברי המתנגדים למנהג זה והעלה שם בסו"ד, דעכ"פ בודאי שכשיש שם ד"ת ושירות ותשבחות להשי"ת דהוי סעודת מצוה. ומכ"ש לבן או בת שהגיעו למצוות דהוו בכלל גדול המצווה ועושה וכנ"ל. והנח להם לישראל שבני נביאים הם.

(ד) שני הפירושים שהביא הבאר היטב¹⁰ הם: א' דעד עכשיו **נענש האב** כשחטא הבן בשביל שלא חנכו. וב' בשם הלבוש שפירש איפכא, דעד עתה **הבן נענש** בעוון האב¹¹.

והנפ"מ בזה, שלפי פירוש ראשון - האב יברך, ולפי פירוש שני - הבן יברך. ומ"מ מכיון שנהגו¹² שלא לברך בשם ומלכות, מה בכך **שכל אחד** (האב והבן) יאמר את הנוסח הנ"ל ובזה יצאו ידי חובת הכל.

ומחדש הנתיבי-עם שהוא הדין כאן לגבי בת מצוה, שהעונש שייך הן לאב והן לבת כפי שהוכיח לעיל ה'ישכיל עבדי', ולכן האב יברך: "שְׁפָטְרֵנִי מִעַנְשָׁה שֶׁל זו", והיא תברך: "שְׁפָטְרֵנִי מִעַנְשֹׁ שֶׁל זֶה" ובזה יצאו ידי חובת הכל.

וכ"פ בשו"ת יביע אומר¹³ ז"ל: ולפמ"ש"כ אה"נ שמברך גם על בתו, ובפרט לפמ"ש"כ שהעיקר לברך ברכה זו בלי שם ומלכות, א"כ **אין כל חשש לאומרה גם לגבי בת שהגיעה למצות.** ולית דין צריך בש"ש¹⁴.

עש"ק נח, ה מר-חשון ה'תשפ"א

⁷ בתשרי תשכ"ד.

⁸ בראשית כד, ס.

⁹ חלק ו - אורח חיים סימן כט. ותמך דבריו שם גם על דברי הנתיבי-עם ז"ל: וכן ראיתי לידידי המנוח הרה"ג ר' עמרם אבורביע ז"ל בס' נתיבי עם (ס"ס רכה) שהביא שנתפשט המנהג וכו'.

¹⁰ על דברי השו"ע הנ"ל ס"ק ד.

¹¹ וכתב הפסקי תשובות שם אות ד שטעם ראשון עיקר, ועיי"ש מ"ש בהערה 28.

¹² והטעם בזה, כתב המשנה ברורה שם ס"ק ח, משום שלא הזכירה ברכה זו בגמרא ויש חולקים והביא שם בשם החיי-אדם שהמברך לא הפסיד.

¹³ הנ"ל, הערה 8.

¹⁴ ותרגומו: אין זה דורש עיכוב, וביאורו: אין זה דורש עיכוב דין זה אין צריך להתעכב ולעיין בו, אלא ברור הוא וניתן לפסוק בו מיד.